Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu

Paměť světa

Program a Registr Paměť Světa UNESCO

Eva Novotná, Lada Fenclová
Mapová sbírka PřF UK v Praze

Program **Paměť světa byl zřízený roku 1992** organizací UNESCO. Primárně měl sloužit ochraně a zpřístupnění unikátních dokumentů a v neposlední řadě zabránit ztrátám z pokladnice světového kulturního dědictví v důsledku válek nebo přírodních katastrof. Zejména v poslední době je však stále očividnější, že se tuto snahu nedaří realizovat, proto odborníci poukazují na nutnost ochrany těchto památek pomocí legislativy. Z roku 2012 pak pochází výzva odborníků k vytvoření standardu na ochranu a zpřístupnění starých dokumentů, jehož součástí by měla být i ochrana digitálního dědictví.

Ukázka poškozeného dokumentu, který potřebuje ochranu HOMANN, Johann Baptist. Einleitung zur GEOGRAPHIE. S.l.: s.n., mezi 1740 a 1770. (*zdroj: Mapová sbírka PřF UK v Praze)*

Roku 1997 vznikl **Registr programu Paměť světa**, do něhož jsou zapisovány ty součásti dokumentárního dědictví, které mají celosvětový význam. Instituce mohou nominovat celé sbírky nebo kolekce, jejich části, ale i jednotlivé dokumenty nebo objekty. Fyzicky se mohou nacházet na více místech nebo dokonce v různých zemích jako části různých fondů. Záměrem je virtuálně obnovit a spojit takové soubory dokumentů, které se vlivem historických událostí poničily nebo rozptýlily do různých sbírek.

Nominace může podat nejen státní, ale i soukromý vlastník. Podmínkou nominace je souhlas **národní komise pro UNESCO**. Těchto komisí v roce 2016 pracuje 60 po celém světě. V České republice byla zřízena v roce 1994. V případě splnění všech podmínek je možné podat 2 národní nominace jednou za 2 roky. Nad tento rámec je možné podat mezinárodní nominace.

Zařazení úspěšných návrhů do Registru **posuzuje komise** dvouletně. Při posuzování selekčních kritérií se bere v úvahu autenticita, tj. zda je dokument skutečný, originální, dále jeho unikátnost a nenahraditelnost. Nakonec svou roli sehrávají i doplňková a komparativní kritéria jako je čas, tj. jaký měl dokument význam ve své době, místo, tj. jaký měl význam pro místo vzniku nebo popisu, dalším ukazatelem je lid, tj. jak ovlivnil dokument lidskou společnost nebo jak svědčil o lidském chování, dále se hodnotí námět a téma jako výrazný zlom a bývá posuzována i forma a styl. Žadatel musí popsat a prokázat i vzácnost a integritu, čili stav zachování dokumentu nebo sbírky, popisuje se také míra ohrožení a popřípadě i plán na záchranu kolekce nebo dokumentu. Všechna výše uvedená kritéria je nutné vyplnit v **nominačním formuláři**.

Ukázka světelné pantomimy Émila Reynauda zařazené do Registru roku 2015 (zdroj: wikipedie.com)

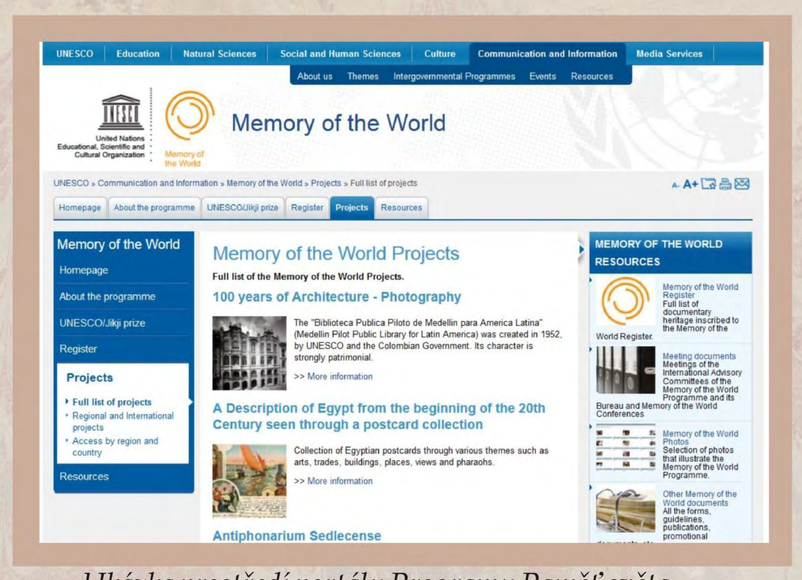

Ukázka prostředí portálu Programu Paměť světa (zdroj: http://www.unesco.org/new/en/)

Dokumentární dědictví zahrnuje buď jednotlivé dokumenty, anebo jejich soubory, které mají významnou či trvalou hodnotu pro určité společenství, kulturu, zemi či lidstvo jako celek a jejichž ztráta by představovala zásadní ochuzení a škodu. Dokumentární dědictví, které má národní a historický význam by členské státy měly chápat jako součást celosvětového dokumentárního dědictví, které by mělo být v neporušeném stavu předáno budoucím generacím.

Za **Českou republiku** bylo do roku 2015 zapsáno do **Registru 5 kolekcí**:

- **sbírka středověkých rukopisů české reformace** (Národní knihovna ČR)
- **soubor periodik ruské, běloruské a ukrajinské emigrace z let 1918-1945** (Národní knihovna ČR)
- **kolekce 526 univerzitních tezí z Univerzity Karlovy z let 1637-1754** (Národní knihovna ČR)
- **sbírka samizdatů z let komunistické totality 1948-1989 ze soukromé knihovny Libry prohibity**
- **projekční pás Émila Reynauda k představení Autour d'une Cabine (Okolo kabiny) z roku 1894** (Národní technické muzeum).

Od roku 2016 soutěžila o zápis do Registru UNESCO také maltsko-česká nominace se společnou kolekcí map od G. F. Camocia z Mapové sbírky PřF UK v Praze a z National Museum of Fine Arts ve Vallettě. Výsledky byly vyhlášeny v prosinci roku 2017. **Nominace byla doporučena k zápisu.**

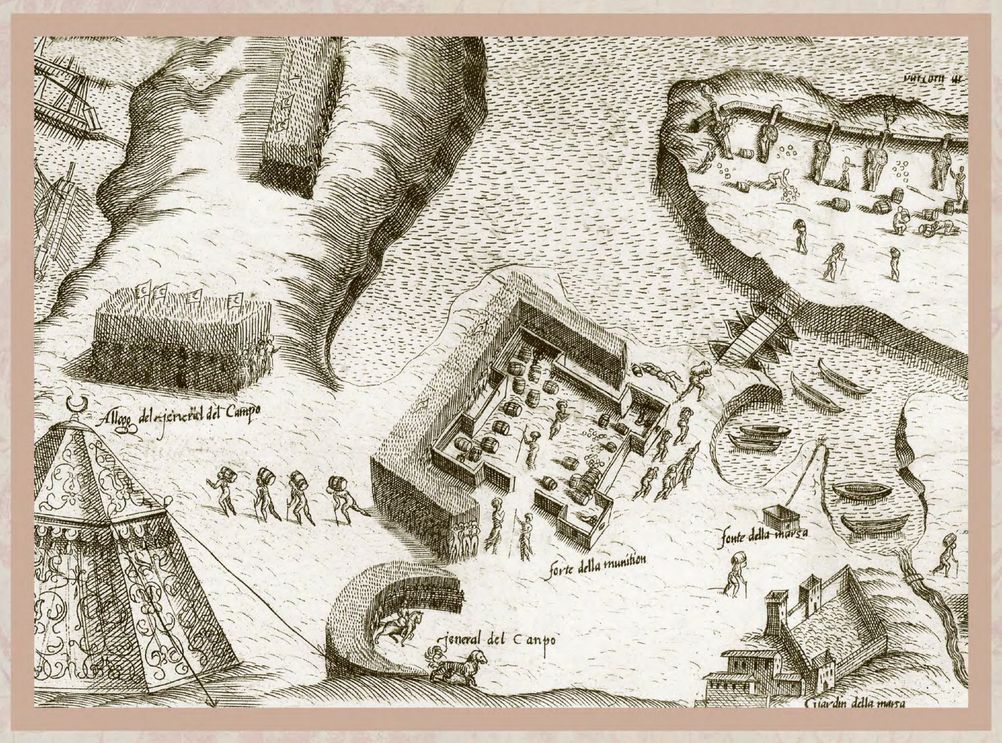

Výřez z 2. verze mapy obléhání Malty z roku 1565 od G. F. Camocia (zdroj: Mapová sbírka PřF UK v Praze)

V roce 2004 byla zřízena **cena programu Paměť světa**. Podle nejstaršího tisku (1377) korejských budhistických modliteb pohyblivou sazbou byla nazvána **Jikji**. Prvním laureátem ceny Jikji byla v roce 2005 Národní knihovna České republiky za úsilí a úspěchy při záchraně a zpřístupnění dokumentárního dědictví.